

Aktion I

Aktion 1

Av
Räddningstjänsten

Helena Eriksson
Åsa Niklasson
Peter Nilsson
Pelle Strindlund

Innehåll

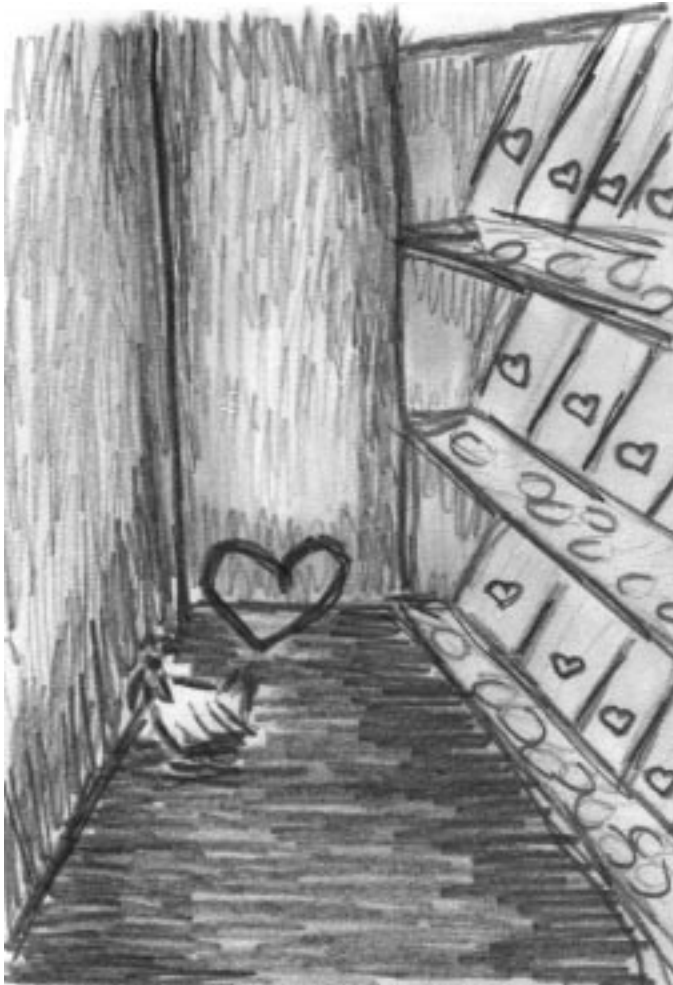
Att vara levande	5
Räddningstjänsten - en presentation	6
Varför befriar jag hönor?	8
Befrielsen	12
Polisanmälan	15
Det är ingen lätt konst att befria	17
Relationer mellan människor och djur	19
Icke-våld	22
Böter och skadestånd	26
Hur känns det efteråt?	28
Brev från hönornas fristad	32
Att ta hand om hönor	34
Hönor i lagen	35
Juridik om stöld	37
Josephine Donovan	39
Recept utan ägg	42
Om rädslan för er	43
Beställ från Räddningstjänsten	44

*Höna, har inte fyllt två år,
sitter instängd i pytteliten bur dygnet runt
Orolig, apatisk, uppgiven, alltid ensam
Utnyttjas som äggvärpande slav*

*Höna, under två år, finns knappt alls.
Deprimerad, livegen, saknar umgänge,
motion och sysselsättning*

Åsa

Göteborg, Första tryckningen 19/1 2000
Andra tryckningen 22/5 2000
PDF-version 12/4 2002
Samtliga texter: Räddningstjänsten
utom "Brev från hönornas fristad": Hönsamma
Illustrationer: Åsa Niklasson
Omslagsbild: Pia Tistelö
Foton: Räddningstjänsten
Layout: Paul Josefsson
ISBN: 91-630-9198-4

Att vara levande

En levande varelse. Det är verkligen skillnad på levande och död. När jag lyfter ner hönorna i kartongerna är deras kroppar spända och varma. Flera är nästan helt rosa. De få fjädrar som finns kvar är glesa och som spretiga vita pinnar. Deras hud är lite knottrig, varm, sårbar, levande. Tunn och öm.

Burarna är så konstiga. En rad med burar finns alldeles bakom en metallkant. Det går knappt att se hönorna därinnanför. Burarna är så osannolikt små. Hönorna ser stora och kantiga ut. Stöter nästan mot varandra när de står samtidigt. Det är tre hönor i varje bur. Framför burarna finns en kanal där äggen ramlar ner.

En höna springer lös i gången mellan burarna. Jag tänker: Ska jag fånga henne så måste det gå fort. Det går fort. Jag tar tag i henne och håller hennes vingar mot hennes kropp så att hon inte ska skada dem. Så sätter jag ner henne i lådan. Hon blir den första.

Flera av burarna hålls igen med hjälp av provisoriska ståltrådsbitar. De är svåra att öppna, och jag blir stressad av att varje bur måste öppnas på ett nytt sätt. Jag ser inget slut på raden. Pannlampans sken slutar en bit bort i en blandning av halsar som sträcks och kall, grå metall. Som fortsätter.

Några av hönorna har stora mörkröda bölder. Nästan som extra kroppsdelar. Ljudet är helt fruktansvärt. Det liknar inget annat. Tiotusentals näbbar, klor och illa medfarna fjädrar som rasslar mot metall. Tiotusentals hönors röster, staplade på varandra. Genom att lyssna noga vid dörrar och fönster så går det att höra dem utifrån. Trots att allt är svart, igentejpat och tillslutet.

En del hönor sitter nedböjda, ihopkrupna mot nätgolvet. När jag försöker lyfta dem ur burarna så förstår jag varför. Deras fötter är så kraftigt deformerade att klorna växt runt metalltråden i burgolvet. Jag får haka loss dem. Och lyfta ner dem i lådorna. Hönornas värme känns igenom mina skyddshandskar. Ibland är det mycket svårt att vara levande.

Helena

Räddningstjänsten

- en presentation

Är uppe tidigt för att hinna med det här. Jag har svårt att göra flera saker samtidigt, och så är det nu. Bättre med god mat som avocado och te och färskt bröd. Vill leva ett enkelt och lugnt liv med kära av olika arter. Den här världen gör det så svårt bara. När jag är trött låter allt jag skriver så martyraktigt. Det är inte bra, för det är inte alls det som det handlar om egentligen. Jag lever befriad från TV, radio, internetlistor och tidningar. Och det är så skönt! Jag har ett varmt hem, jag kan bada, sova, äta när jag vill. Jag har flera nära relationer där jag känner mig respekterad och omtyckt. Bättre än så kan det inte bli.

Helena

Kalufsapa (människa).

Lever med: marsvinsflock, Elias och (gift med:) Brummisfågeln (bara döden kan skilja oss).

Vi bor i en betongklump nära skogen.

Accepterar inte: världen som den är.

Vill: inte sälja min arbetskraft.

Tycker om: dem som inte alltid varit omtyckta.

Åsa

Julia: Hur har du kommit hit, och varför kom du? Muren är hög och svår att klättra över.

Romeo: På kärlekens vingar flög jag över muren. Tror du en stenmur stänger kärleken ute?

Peter: En naiv-optimistisk tjugofyraåring som vill så mycket. Det är nog jag...

Okej, här är min lista inför millennieskiftet:

Årtusendets filosof: Jeremy Bentham (engelsk liberal filosof)

Århundradets europeiske aktivist: Rosa Luxemburg (polsk-tysk socialist, mördad 1919)

Kvartsseklens europeiske fotbollsspelare: Karl-Heinz Rummenigge (min barndomsidol, västtysk forward)

Århundradets svenske politiker: Kata Dahlström (socialdemokratisk agitator)

Årtiondets poplåt: "Policy of Truth" av Depeche Mode (brittiska syntpoppare)

Pelle

Varför befriar jag hönor?

Jo, för att jag är inblandad i allt. Det finns ingen neutral plats från vilken jag stillasittande och stillatigande kan observera grymhet. Ni förstår, detta är något som jag inte kan avsäga mig. Fast bara ibland.
Helena

När vi ser någon utsatt, någon ömtålig, någon som behöver hjälp väcker medkänsla och sympati, beskyddande känslor inom oss. Meningen med livet är för många, för mig, att ge någon av alla dessa livet och sörja för att ge den de bästa förutsättningar.

Traditionen bjuder att vi sätter nya människobarn till världen, tar hand om dem och känner oss nöjda så.

Det är väldigt enkelt att göra så – låta hela sitt blickfält fyllas av några nära och låta dem gå före allt – samhällssystemet gör det smidigt, guidar oss fram och berättar hur vi skall gå till väga...”andas såhär, ligg här, ät detta, vila nu”...

Men jag vill hjälpa dem som *behöver mig nu*, direkt, inte göra en ny människa - ett nytt barn - som *substitut att projicera* alla omsorgskänslor på. Det hjälper inte att titta bort, hönorna finns där och kan inte själva göra uppror – de är livegna, slavar helt i händerna på sina ”ägare” som utnyttjar dem för egen vinning men skiter blankt i att hönorna, de är myndiga allvarliga vuxna personer, de vet vad de behöver för att leva länge och hälsosamt utan att människor blandar sig i – om de kunde hade de säkert själva kallat på Räddningstjänsten. Kvinnor som föder barn säger att de känner sig hela, viktiga, att det är det här de är till för; de är inte bara till för sig själva.

Stämmer exakt! Vi är till för varandra! Inget kan vara mer rätt än att ge någon annan sitt eget liv, sin kropp. Inget kan vara mer rätt än att hjälpa någon i nöd. Den regel, den ”lag”, som säger annat är fascistisk och inte värd ett jota.

Hönorna far illa, vi kan rädda några av dem. Därför skall vi göra det. Finns ingen ursäkt, det handlar om akut nöd.

Åsa

Befriad höna. Fler bilder finns på: <http://user.tninet.se/~onn8580>

Jag vill befria djur. Men jag vill liksom inte ändå. Jag vill ju åka bort som jag hade tänkt att göra. Jag vill träffa de personer som jag hade tänkt att träffa och som jag har längtat efter. Vill inte sitta häktad eller något sådant läbbigt.

Jag tror att det kan vara bra för djurrättsrörelsen att ha personer som är häktade eller i fängelse (det som ger mest uppmärksamhet i media är väl minskar, brända bilar och personer som är fängslade). Att det är bra ur en rent taktiskt synvinkel. Men jag tycker inte att man kan begära av någon att frivilligt sätta sig där. Jag vill det då definitivt inte. Vi klarar oss säkert utan det också. Vi är så bra ändå!

Så jag vet inte varför jag gör det här riktigt. Har ju villkorligt och det skulle ju kanske kunna bli fängelse om vi blir dömda. Men jag kommer inte liksom på en anledning till att inte göra det. Eller anledningar har jag ju, men ingen som liksom håller. Hur gärna jag än vill att de ska göra det. Och även om jag inte kommer på några bra anledningar som inte riktigt håller, så vill jag ändå inte. Tanken på att inte träffa de personer som jag har bestämt att träffa får min mage att göra en liten knorr. En så seriös djurrättsaktivist är jag...

Att jag gör det öppet är inte något jätteviktigt för mig. Har inget emot att göra aktioner som inte är öppna. Ibland känner jag för det ena, ibland det andra. Är medveten om både fördelar och nackdelar med båda (det är ju något som många tycker om att diskutera). Visst, jag får kanske polisens ögon på mig om jag gör öppna aktioner. Men om de bara är hälften så bra som de kanske borde vara så har de säkert koll på mig ändå.

Alla som gör något för djuren tycker jag om och det de gör tycker jag är bra. Att säga att man inte äter kött på jobbet kan vara jobbigare än att befria djur. Jag vet. Tror inte att något är direkt viktigare än något annat. Bara att säga att man är vegan på jobbet kan göra en jättestor skillnad för många. Kanske är det viktigare än att befria en höna. Allt och alla behövs.

Peter

Jag anser inte att individer ska diskrimineras för att de tillhör en annan art, lika lite som individer bör diskrimineras på grund av att de tillhör en annan ras eller ett annat kön. Jag har svårt att se något förnuftigt skäl till att vår art skulle ha rätt att plåga och döda andra arter. "Artismen" - begreppet används analogt med rasism och sexism - dvs. uppfattningen att blotta tillhörigheten till vårt art Homo sapiens skulle ge oss ett särskilt värde betraktar jag som vederlagd av de senaste tjugo årens djuretiska debatt. Artismen har inte visat sig tåla en kritisk granskning.

Burhösindustrin är kanske den värsta formen av djurförtryck som jorden skådat. En stor mängd individer utsätts för ett omfattande lidande. Tänk på all smärta som burarna fört till världen. Och av vilket skäl; att människor vi massera smaklökarna med ägg. Är det ett värdigt motiv till så mycket lidande? Nej, det kan det inte vara.

Varför då bryta mot lagen? Varför lyda lagen? Jag känner inte att jag har givits någon rätt att sitta med armarna i kors när kännande var-
elser torteras.

Jag hoppas att en aktion som tar hönor från eländiga burar till ett liv i frihet också kan träffa människor i magsäcken. Beröra dem, på något sätt. Om de tänker: "Va, kan man göra så?!" har vi gjort något bra. Det är viktigt att filosofera, men frågan är om uteslutande argument räcker om man vill beröra människor, skaka kalejdoskopet så att där framträder en ny bild, ett nytt raster att tyda världen med, ett nytt mönster. Förhoppningsvis ett mönster i vilket människor ser: "Hönor kan inte hållas i burar".

Pelle

Befrielsen

Förberedelse

Vår förberedelse bestod i att vi träffades fyra, fem gånger innan aktionen. Vi försökte använda tiden tillsammans för samtal och reflexion, och inte beslutsfattande, allra minst om detaljfrågor. Vi delegerade ansvar till varandra att ordna olika saker inför aktionen. Till exempel att hyra bil, skaffa skoskydd, förbereda kartonger att ta hörorna i osv.

Kvällen innan aktionen övade vi genom rollspel olika situationer som kunde dyka upp.

Aktionen

Aktionsmålet, burhösanläggningen i Källäng i Halland, valdes av en ren slump. Klockan halv ett på torsdagsnatten åkte vi dit. I bilen satt jag och funderade över hur det kom sig att vi inte tagit reda på exakt hur man hittade till anläggningen. Vi hade varit där tidigare och rekat, men glömt bort vägen. Att vi inte var säkra hur vi skulle åka ökade förstas nervositeten.

Nå, vi hittade fram och vid halv tre tiden var vi framme. Det var kolsvart, men vi arbetade i pannlampors sken. Att bryta upp dörren tog cirka en minut. Den var rätt kraftigt, och ett billigt bräckjärn som vi använde gick sönder. Dessbättre hade vi ett större bräckjärn, som gjorde jobbet. Fort på med skoskydden (för att inte föra in smitta), ta kartongerna och rusa in. Det var en stor anläggning, med 18 000 burhonor. Stressade plockar vi hörorna i kartongerna och så ut med dem i den stora kombi vi använde.

En gruppmedlem videofilmar. Innan vi åker lämnar vi ett brev och en chokladask i fikarummet. På med motorn och iväg. Aktionen tog mindre än tio minuter.

Vi bytte bilar. En stöd-bil åkte med hörorna till sitt nya hem, och vi i gruppen åkte till Göteborg för att vila några timmar. Vi ringde aktionens mediaarbetare och ett pressmeddelande att "burhönorna" befriats skickades ut. Vi lade oss på madrasser och sov.

Efter aktionen, och efter att ha sovit ett tag, tog vi spårvagnen till Avenyn och Konsum. Vi hade tryckt upp rykande aktuella flygblad och planerat ett informationsmöte. Hade skickat pressmeddelanden och allt. OM (mot all förmodan) inte polisen kom så skulle vi gå in i affären och stå precis vid äggdisken och informera. Då skulle de ju säkerligen dyka upp.

Så vi kommer dit. Det är grått, kallt och mulet. Lite regn hänger i luften.

Det är tomt. Ingen blänkande polispiket med michelinpoliser i. Inte ens den vanligaste polis-volvo. Och det finns inga journalister där heller. Så vi ställer oss och börjar dela ut våra flygblad.

Det visar liksom hur hönor ses i dagens samhälle. Här har 24 hönor stulits och ingen anser det vara värt en kvart. Hade vi släppt ut minskar eller tagit en hund så hade det varit värt att notera. Men hönor är helt enkelt inte intressanta.

Så vi står där ett tag. Efter ett tag har vi ett litet möte. Vi skippar informationen vid äggdisken och går och äter. Om inte polisen kommer nu, så varför ska vi göra ännu mer för dem? De har ju liksom haft chansen. Om inte de är intresserade får vi väl återkomma och befria djur en gång till.

Peter

Berättelsen fortsätter

Aktionen fortsatte på måndagen, Världsvegandagen. Vi hade en kurs i hur man befriar burhonor i Göteborgs centrum. Några kommentarer:

- Stöd Scan, skjut en vegan.
- Det här har ju inget med räddningstjänsten att göra. Falsk marknadsföring!
- Oj vad bra. Du jag hinner inte stanna för kursen. Men jag kontaktar er per e-post för mer information.

Vi polisanmälde också burhönsanläggningen för brott mot djurskyddslagen. I dess fjärde paragraf står nämligen att djur som hålls i livsmedelsproduktion ska ha möjlighet till naturligt beteende.

Pelle

Polismyndigheten i Hallands län

1/11 1999

Burhönor har inte möjlighet att bete sig naturligt

”Djur som föds upp eller hålls för produktion av livsmedel. . . skall hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt.”

(Djurskyddslag § 4, 1988:534)

Natten mot torsdagen den 28 oktober 1999 tog vi, dvs. djurrättsgruppen Räddningstjänsten, oss in på Källängs burhönseri, utanför Rolftorp i Halland, och befriade 24 stycken hönor från de burar som de tvingas sitta i. Hönorna fick åka till ett nytt hem, i vilket de får leva i frihet och omsorg hela sina liv.

Under vår räddningsaktion fick vi möjlighet att undersöka de omständigheter under vilka hönor lever i burindustrin. Att sitta inspärrad i en bur är ett dåligt liv. Hönorna drabbas bland annat av kannibalism, bölder, äggedarbesvär, försvagat skelett, fjäderplockning. Den yta som varje höna har motsvarar ett A 4-ark. Hönorna kan alltså inte ens sträcka på sina vingar. Ni kan se bilder på hönorna vi räddade på denna adress: <http://user.tninet.se/~onn858o>

(På bilderna ser man hönor som till stor del saknar fjäderdräkt; hönor med stora röda bölder osv.)

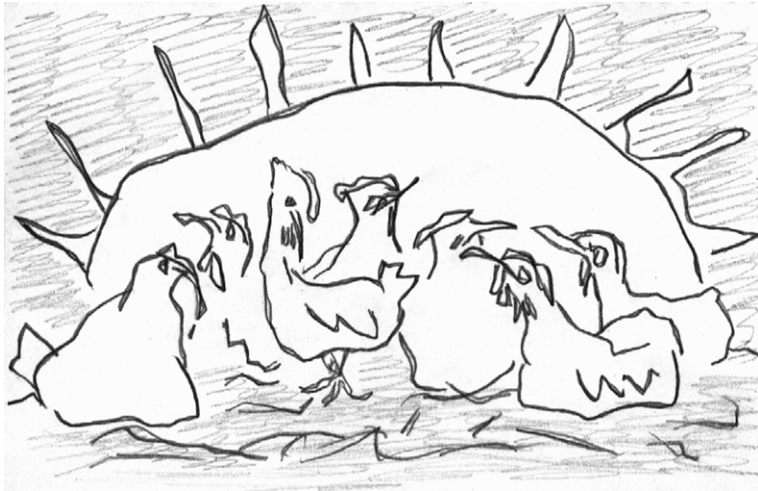
Vi anser att de hemska levnadsvillkor som burhönsanläggningar innebär för hönor är ett klart brott mot djurskyddslagens ord om att djur som föds upp eller hålls för produktion av livsmedel ska ha möjlighet att ”bete sig naturligt”.

Vi anmäler således Källängs burhönseri för brott mot djurskyddslagen.

Med vänlig hälsning,
Räddningstjänsten

Vår adress är:
Sandeslätt 45
424 36 Angered
tel: 031/3309232
e-post: raddningstjansten@mail.com

Räddningstjänsten består av:
Helena Eriksson
Åsa Niklasson
Peter Nilsson
Pelle Strindlund

Det är ingen lätt konst att befria

*Delvis som protest mot dem som anser att Konsten legitimerar allt
För att allt kan vara konst*

*Som en del av allt och med syftet att påverka
Har konsten och konstverk ansvar att förändra*

De säger att det är viktigt att lära sig se, att se vad som är istället för vad vi lärt oss förvänta att det skulle vara

Öppnar vi ögonen på riktigt
Då ser vi förtrycket de djur som inte är människor utsätts för

Då dövar vi oss inte med alkohol för att klämma fram sjukliga reflektioner ur rusets dimma

De säger att vi måste leva för att ha något att ge, att uttrycka
Håller med till fullo

Men när att leva är att avskärma sig och strunta i allt, då är något fel

De ser inte klart på vad de själva gör
Ser inte att ett övergrepp alltid är ett övergrepp mot den utsatta oavsett vad som rör sig i huvudet på förövaren
På konstskolan har jag sett "vanligt" folk le och hört dem skratta åt rent djurplågeri
De kallar det konst sedan är det okej för dem, oavsett vad som sker med råtten, katten, kycklingen
Det är perverst
"res, festa – lev, våga offra för konsten och förändra era liv – jag ger er gärna en vecka ledigt" lät det från pedagogen
Tack du

När hörnornas räddning blir konst, lyssnar de då?

När vi säger att hela livet är konst,
varje levande är ett underverk, ett konstverk
kan de börja respektera... alla, livet då?

Åsa

Relationer mellan människor och djur

I går var jag tillsammans med en vän och besökte Fridhems djurkyrkogård som ligger en bit ut på Hisingen här i Göteborg. Det är torsdag innan Alla Helgons dag och när vi närmar oss begravningsplatsen lyser en mängd små tända ljus i en glänta mellan träden. Och jag tänker: Det är hit människorna går med sin förbjudna sorg. Gravarna ligger i raka rader och på varje grav finns en liten sten med en eller flera namnskyltar. ”Rådis, tamråtta, 3 år”, ”Sotis 3 år, Lilleman 12 månader”. Det är många katter och hundar som uppnått ansevärd ålder, men där finns också många som levt bara en liten del av det liv som är möjligt för just deras art. Vi planterar två blommor och tänder ett ljus på två saknade vänners grav. När vi går därifrån säger min vän plötsligt: ”Djur är bättre än människor, de bryr sig inte om hur jag ser ut eller vilka kläder jag har. De bryr sig om *mej*. Och de ger så mycket kärlek”.

”Det känns sorgligare än med människor”, säger jag, och jag menar inte att det är sorgligare när djuren dör. Alla våra medvarelser dör, vi själva dör och det kan vi aldrig komma undan. Men det som är sorgligare här för att sorgen efter ett älskat djurs död förlöjligas och förringas. Vårt samhälle ser inte med blida ögon på de som tänder ljus, lägger kransar och sörjer vid ett djurs grav.

En grav har färska, gula rosor i en vas. Någon har nyligen besökt minnesplatsen för en avliden vän. Varför är det så farligt att vara vän med djur av andra arter än människor? Underförstått finns ett sorts klander: ”Hon klarar inte av världens krav, hon söker sig till djur istället för människor, hon projicerar sina känslor på dem”. Med djur får det inte vara på riktigt. De ersätter människor och anses vara en mindre bra ersättning. De ställer inte ”världens krav”.

Men det är ju alldeles utmärkt! ”Världens krav” på en kvinna vad gäller utseende och klädsel är minst sagt olidliga. Vems krav är det egentligen? Och vem gagnar det att vi gör världens krav till vår egen mening? En relation utan ”världens krav” känns mer tilltalande. Det kanske är därför som den är så farlig?

Det min vän upplever i relationen till djuren är något som mer påminner om "Du" utan det som används för att göra henne till "Det", till ett objekt. Och i brist på att kunna bli betraktad som "Du". "Det" blir åtråvärt, den enda tröst som finns att få i relationer med människor.¹

På ett sätt är alla relationer mellan djur och människor i vårt samhälle ojämlika på grund av att gruppen människor har makt över gruppen djur. På samma sätt är relationer mellan kvinnor och män alltid ojämlika ur ett könsmaktsperspektiv. Medvetenheten om detta kan förhoppningsvis få oss att försöka avskaffa "världens krav".

Relationen mellan djur och människor är inte villkorlös.² Den är heller inte terapeutisk, automatisk eller förutsättningslös. Alla har förutsättningar. Den är heller inte ensidig. Människor som sörjer sin älskade vän, sörjer inte bara saknaden av sin egen omsorg, utan också den kärlek och uppmärksamhet de fick. Djur är uppmärksamma på vad den andra i relationen vill. Denna uppmärksamhet kan missbrukas genom "dressyr" av olika slag. Uppmärksamhet kan förvandlas till lydnad genom olika bestraffnings- och uppmuntringssystem. Precis som i relationer mellan människor.

Idag nedvärderas både relationer med kvinnor och djur. Det är dags att vi börjar prioritera varandra och dem. Den som vill ska kunna tända ett ljus till sin väns minne utan att få sitt känsloliv misstänkliggjort och nedvärderat.

Helena

¹ Kvinnor lär sig inte att beskriva världen ur sin egen synvinkel, utan utifrån mannen. I männens ögon får hon sin identitet som ett objekt för männens begär. Det är inte alltid männen som står bakom "världens krav". Den manliga blicken är inte alltid en mans, men den är alltid *mansdominerad*.

² För en kanin som inte kan klara sig ute i naturen skulle en stor inhägnad med artfränder, torrt bo, skydd mot rovdjur, möjlighet att gräva, vatten och mat vara tänkbara goda villkor. En kanin som hålls inspärrad, ensam i en liten bur, med hårdhänta barn som enda kontakt med omvärlden lever givetvis under miserabla förhållanden. Det är inte under sådana förutsättningar som jag tänker mej att en ömsesidig relation mellan djur och människa byggs upp.

Icke-våld

En av våra paroller är icke-våld. Vad innebär det? Tja, för mig innebär det bland annat detta.

(a) Att bekämpa våld: Det är inte icke-våld att sitta ensam framför tv:n eller åka skidor. Att bara låta bli att aktivt använda våld är inte icke-våld. Icke-våld är att arbeta för att minska våldet i samhället.

(b) Icke-våld innebär också att kämpa utan att använda våld. Det innebär självfallet att vi inte använder fysiskt våld, som slag och sparkar. Vi tränar i rollspel att inte provoceras till våld, eller återgälda våld mot oss. Det här är inte för att vi vill bli martyrer. Jag tror de allra flesta känner som jag att det är väldigt obehagligt med våldsanvändning. En nära vän till mig blev sparkad i nacken för några dagar sedan, vid en blockad av en pälsbutik. Förbannat otrevligt. Och tanken att en uppretad djurfabriksägare ska komma ut med sin hagelbössa är bland det som skrämmer mig mest vid själva aktionerna. Jag är inte pacifist. Men i dagens svenska politiska situation anser jag att organiserat politiskt våld är både oetiskt och ostrategiskt. Psykiskt våld, som hot och trakasserier, anser jag vara lika förkastligt som så kallat fysiskt våld. Faktum är att jag tror att psykiskt våld ofta gör större skada.

(c) Jag tycker inte heller att ickevåldsbegreppet är förenligt med att demonisera människor, till exempel sina politiska motståndare. Jag ser för övrigt inte vitsen med det. Problemet är väl inte att det finns vissa onda personer utan snarare samhällets strukturer. Socialister har insett detta. Kapitalisterna är inte onda, de tvingas av själva det ekonomiska systemet att maximera vinsten. Den filantrop som vill höja sina arbetares lön blir utslagen ur leken. Hennes företag konkurreras ut av andras. Rosa Luxemburg skrev: "Den proletära revolutionen behöver ingen terror för att nå sina mål, den hatar och avskyr mord på människor. Den behöver inte sådana medel, för den

bekämpar inte individer utan institutioner."

Djurrättsrörelsen bekämpar inte heller individer utan institutioner och fördomar.

(d) Icke-våld innebär för mig också att vi försöker bekämpa våld i våra egna led. Det betyder att vi försöker bryta mansdominans, skit-snack om andra, intrigerande, mobbing etc. Detta misslyckas vi ofta med. Ofta. Men vi försöker, med olika tekniker. Att alla får ordet och chansen att prata till punkt försöker vi lösa genom så kallade rundor, att inte mötesdeltagare trycks ned försöker vi motarbeta med förtrycks- och sexismobservatörer, som ska gripa in när övergrepp sker.

"Vi har fått order..."

Anteckningar, den 12 oktober. I morse bevittnade jag följande: En man med en motorsåg kapar ned en stor och fin buske på någons uteplats, utanför någons vardagsrum. Hyresgästen rycker upp dörren och undrar han sysslar med. "Jag hade velat ha kvar den där busken", ropar hon. Mannen med motorsågen svarar: "Vi har fått order om att såga ned alla buskar, för att ta bort en list på huset." Kvinnan är upprörd. Hon anser att de kunnat lösa detta, utan att mannen behövt förstöra hennes fina buske.

Jag tror att det finns ett par intressanta aspekter på det försvar som mannen med motorsågen gav.

Förtunnad skuld

"Vi har fått order" säger han. Han är en del av ett kollektiv som agerar. Uttalat: "Det är inte bara jag som gör så här." Vetskapen att många andra gör som jag gör det enklare att handla omoraliskt. Kollektiv kan göra förfärliga saker. I arméer, lynchmobbar och gruppvåldtäkter kan annars hyggliga människor utföra grova brott. Psykologen Peter-Paul Heinemann hävdar att det är denna dynamik som gör mobbing möjlig: de som deltar i mobbningen känner att ansvaret för det som sker späds ut. Jag är ju inte ensam. Min skuld förtunnas när det är andra som deltar i att göra någon illa. Det som gäller

mobbing och rasistiska jargonger på arbetsplatser tror jag också gäller vår exploatering djur, och vår laglydnad i ljuset av denna. När många andra deltar i djurförtrycket är det enkelt att vara med. När i princip alla djurrättsaktivister lyder lagen - trots att de är medvetna om förtrycket - är det lätt att också lyda lagen. När vi är många så är det enkelt att göra det som är fel. Det kostar på att bryta med en grupp. Då är du i underläge. Det är enkelt att flyta med strömmen. Det kräver mod att handla rätt när många andra handlar fel. Det är inte bara en fråga om gruppsytryck. Vi är i allmänhet väldigt konventionella i vår livsstil och moral. Vi sneglar på andra och gör som de.

Bortförklaring inför rätta

Civil olydnad handlar bland annat om att vi har ett individuellt moraliskt ansvar för våra handlingar. Det ansåg också domarna i Nürnbergprocessen 1945-46. Nazister dömdes i dessa, trots att de lytt sin nations lagar. Rättegången slog fast att det kan vara en moraliskt skyldighet att bryta mot en stats lagar. Vi kan inte skylla ifrån oss med "men alla andra gjorde så." Det etiska kravet kan förstås som en sådan rättegång. Vi ställs till svars och kan inte skylla på vad andra gjorde.

Detta har att göra med den order som mannen som sågade ned busken hänvisade till.

Vi har fått order, säger han. "Ansvaret är inte mitt. Även om det jag gör må vara tokigt så är det inte mitt ansvar. Det är någon annans." "Okej, det är fruktansvärt att människor svälter i u-länder, men det är inte mitt ansvar att göra något åt. Det är kapitalismens fel, eller socialismens, eller regeringens, eller storföretagens, eller biståndsorganisationernas, eller . . ." Det är i vart fall någon annans ansvar. Konservativa och liberaler har till viss del rätt när de kritiserar socialister för att bortse från vår individuella skuld, vår personliga plikt, vårt individuella ansvar.

Pelle

Böter och skadestånd

Vad är det som tar emot mest när det gäller att göra civil olydnad? För mig är det inte själva tiden man sitter frihetsberövad som är det som är värst. Det går ju ändå över förr eller senare, och efteråt så går det att fortsätta att leva mer eller mindre som tidigare, med endast några smärre korrigeringar kanske.

Vad som jag tror att många tycker är värre är två andra situationer som man inte kommer undan lika lätt efteråt. Förhållanden som inte är tidsbestämda och som det inte bara är att lägga åt sidan när man känner för det. Det första jag tänker på är det sociala trycket. Vad andra människor säger om det man har gjort och om den person du är. Varför du gör en sådan aktion och alla lömska planer du har som ligger bakom ditt beslut. Sådant prat kommer man inte undan om det dyker upp och det kan hänga med länge.

Den andra biten är det fruktade k-ordet.
Kronofogden.

Att hela livet (nja, kanske inte hela om man inte har väldigt stora skulder, men ändå) veta om att det finns någon som snor ens pengar. Att inte kunna bli riktigt rik. Att inte kunna ha ett stort rött slott, en stor blå bil eller en stor svart båt. Det går naturligtvis att kombinera så länge de aktioner man är delaktig i inte innebär så stora ekonomiska konsekvenser. Men om de gör det så kommer det hela troligtvis, förr eller senare, att hamna hos kronofogden.

Och ska man tro vissa advokater, jurister och en del andra så är det i princip kört då. Det är lika bra att dö direkt. Men tänk om det går att vända till något positivt?

En förutsättning för att göra flera aktioner är att man är beredd att hamna i den situationen som kronofogden innebär (om det då inte

bara handlar om att befria hönor, för det är det ju ingen myndighet som bryr sig ändå). Har man väl hamnat där så är det på något sätt bara att rocka på. Okej, de kan fortfarande slänga dig i finkan, och du kommer som sagt kanske inte att kunna ha en fin bil, en stor båt och ett fint rött slott (fast det går ju såklart att ordna med lite fantasi ändå, vi ska inte göra situationen värre än vad den är) – men du är ändå fri på något sätt. Vad spelar det för roll om du har 20 000 kronor i skadeståndskrav eller om du har 200 000 (eller varför inte slå på stort och sikta på 2 000 000?). Du har liksom besegrat dem. Eller egentligen är det väl din egen rädsla du har besegrat.

Peter

Hur känns det efteråt?

Sedan jag sovit om mig, på det hela taget bra. Det som känns lite osäkert är om och hur polisen tänker agera. De har inte gjort något ännu, och med tanke på att de nonchalerat i princip samtliga öppna burhösaktioner tidigare så är det väl troligt att de inte ingriper denna gång heller. Ett sätt att tolka det, på något slags sociologiskt sätt, är att de ger oss sitt tysta stöd. De tycker att det är okej det vi sysslar med. Så jag förstår polisens passivitet som en signal att fortsätta att befria hönor.

” Revolutionen är storartad, allt annat är trams”. Rosa Luxemburg. Jag vet inte om ett uteslutande privat och passivt liv helt och hållet är trams, kanske är det så. Och ett politiskt liv är naturligtvis inte automatiskt storartat. Det beror förstås på vilka politiska mål jag arbetar för och vad resultatet av mina ansträngningar blir. Men jag tror mig vara säker på att ett politiskt liv erbjuder större möjligheter till storartade ögonblick än ett helt och hållet privat liv. Den civila olydnaden är inte bara en möjlighet att bryta maktstrukturer i våra samhällen, den är också en möjlighet att bryta den förlamande känslan av att livet saknar mening, att allt är trams.

Pelle

Hur det känns? Ja, det känns väl som vanligt. Det handlar väl mest om överlevnad. Regn och sol. Vad mer finns att önska? Och jag tänker på det motstånd som finns i en levande kropp. Just då ser jag en limpa med texten ”bakad på färska ägg”. Och så hoppas jag att hönornas fötter som växt fast runt metallnätet kommer att kunna räta ut sig, nu när de får gå på plan mark. Sist tänker jag på den höna som hade en jättestor böld. Hon var svår att lyfta ut ur buren. Men nu är hon räddad. Hoppas att hon blir frisk.

Helena

Så här efteråt känns det bra. Just denna gången ville jag verkligen inte sitta häktad eller något sådant (okej, jag vill väl egentligen aldrig men tidigare har jag känt mig mer förbered på det, och denna gången var det liksom lite sämre med det). Så jag är så glad över att slippa. Det känns liksom som att detta var ett frispel. Vi var helt öppna med vad vi gjorde och vilka vi är, men ändå är det ingen som bryr sig från polisens sida. Antar att det berodde på att ägaren till stället inte anmälde oss. I Hallands Nyheter säger han att han förstår att vi vill bli anmälda (ja, just det...) och därför inte vill bjuda på det. Smart tänkt av honom. Han var ordförande i Svenska Äggföreningen (eller vad det hette) så han måste väl vara smart...

Peter

Hur det känns för mig efter att ha räddat hönorna?

Jag tänker hela tiden på hur de tjugofyra har det (så många, bilen blev full), vilken otrolig tur de hade.

Inget kan kännas mer rätt än det gjorde att få ut så många som möjligt därifrån.

Så många, många tusen som är kvar, alldeles ensamma och ledsna.

Tjugofyra är ändå många – ett allt, två, tre, fyra, fem, sex, sju, åtta, nio, tio, elva, tolv, tretton, fjorton, femton, sexton, sjutton, arton, nitton, tjugo, tjugoen, tjugotvå, tjugotre, tjugofyra hela oändligheter. Lyckliga liv. De är värda allt.

...Och hur kan det kännas för hönorna själva?

Vi kan inte annat än konstatera yttre fakta och tillämpa vår inlevelseförmåga för att komma i närheten av en bild av hur det kan vara. Lång skumpig färd fyra och fyra i mörka lådor, så är vi framme och alla vännerna lyfts upp ur lådorna.

Vi tittar noga på var och en av dem, vad ser vi? Först trängde alla ihop sig i ett hörn, men inget hände som skrämde (en och annan

minimal rörelse eller ett ljud fick dem att rycka till men inget mer) ingen anfaller, ingen föser dem åt det ena eller andra hållet... De börjar slappna av, de sårar lite på sig, de andas och ser sig omkring, de pickar på golvet. Inget händer, de börjar gå runt, vad mycket nytt, vad spännande. En helt ny värld!

Nyfikna, tufsiga, oroliga kvinnor, förvånansvärt pigga vänner som går in för att utforska den stora världen.

Äntligen får de leva för sig själva, för att vara friska, de äger sina egna kroppar.

.... Hur det kan vara att få breda ut vingarna, flaxa, hoppa, andas frisk luft, förflytta sig efter eget tycke, kunna gå undan för att få vara ifred... för första gången efter ett liv instängd, hopträngd med artfränder där det luktar av ens egen och de andra fångarnas avföring, där det inte finns något som kan kallas tidsfördriv, där du stressas av, förutom trängseln, en förvriden dygnsrytm. Om något minsta kommer in där ni sitter börjar alla kackla och skräna, din kropp som skulle vara täckt av fjädrar är kal och infekterad, fötterna sitter fast i golvet för att du bara står och står och står på samma punkt hela tiden.

De såg redan ut som sina släktingars lik i kyldiskarna. Nu får de leva ett värdigt liv. De får en trygg pension

De får lära känna sin egen kropps gränser och möjligheter medan de frisknar till, fjädrarna kommer fram och den uppchausade äggvärpningen avtar, slutar ta av deras krafter.

Det fanns ett ledigt rum för dem med god service av någon som tycker om dem! Det är där de är nu. Med någon som älskar dem, städar åt dem, serverar mat och när de gått in till pinnarnas trygghet för natten stängs deras dörr som skydd – varje morgon öppnas dörren igen. Hönvännerna smakar på gräs, blad, pickar i jorden, badar i sand eller torra löv – upplever snart alla väder och årstider.

Mat serveras regelbundet, stärkande och uppbyggande, näring och energi för det pigga och krya livet.

Deras kroppar är till för deras egen skull.

Ingen förgriper sig mot dem längre.

De förtjänar det bästa av allt – en lugn pension eller vad de vill. Ingen människa har rätt att kräva något av dem som blivit så utnyttjade och misshandlade.

De garanteras att få stanna där så länge de vill och det lär bli livet ut, på 10-15 år skulle jag tro.

Tänk, en av dem hade själv tagit sig ut ur buren och ner på golvet när vi kom! Undrar om hon tänker att friheten hon upplever nu är en naturlig följd av att tränga sig ut ur buren (!!).

Det kanske ger oss en liten insikt att låta någon hålla fast ens händer med armarna ner utefter sidorna medan vi försöker dra upp och loss dem – hur känns det att komma loss efter fem minuter? Eller att gå ut ur bilen och sträcka på benen efter en lång resa...att ta av sig ett ömtåligt klädesplagg, sätta på sig bekväma och praktiska kläder...

Och hönorna?

De lever!!! 24 glada fria kvinnor.

Åsa

Brev från hönornas fristad

Hej!

Nu ska du äntligen få svar på hur hönorna som ni befriade från burhönslivet har det. Den första tiden fick de stanna i en box i stallet avskiljda från de hönor och tappar som redan finns på gården. Detta är nödvändigt för att inte de friska hönsen som finns på gården ska bli smittade av någon sjukdom, men också för att fritagningen ofta är en chockerande upplevelse för hönsen och de behöver tid för att lugna ner sig. Sen har man lättare för att fånga in höns på en liten yta, kolla skador med mera.

De här hönorna var i ett bedrövt tillstånd, både fysiskt och psykiskt när de kom hit. De första dagarna satt de jätterädda och gömde sig när jag skulle utfodra m.m.

När den värsta ångesten släppt bar vi över dem till de andra hönsen. Jag hade i förväg sett till att de skulle ha gömställen i fall de behövde det. Hönor är inte alltid snälla mot varandra, förstår du. I början satt de ihopkrupna i en hörna och var jätterädda. Då gäller det att ställa ut mat och vatten på flera ställen i höns huset så att de slipper konflikter med de andra i flocken.

De fria hönorna som växt upp här på gården flyger upp på pinnar som sitter nästan under taket när de ska sova. De flesta av de nya hönorna (era) kan inte det än, utan man får ställa fram halmbalar m.m. så att de lär sig att flaxa upp en liten bit i taget och framsteg sker varje dag.

När jag kom till höns huset för att öppna dörrarna en dag i förra veckan kom de rusande mot mig tillsammans med alla andra hönorna och tappar. Det var en härlig syn! De har äntligen lärt sig att det

betyder mat, dryck m.m. när jag kommer ut och springer inte undan längre. Eftersom det finns flera tappar här så känner de sig betydligt tryggare än om det skulle varit bara hönor.

Vårt höns hus är ingen lyxkåk och nu på vintern kan det bli jättekallt där men det ser ut som om hönorna mår bra. De tar promenader på gården de flesta vinterdagar också. Jag vill nämligen att de skall ha valfrihet mellan inne och utevistelse även på vintern eftersom inga djur mår bra av att tvingas att vara inne en hel lång vinter.

Nu har de dessutom börjat få fjädrarna tillbaka och det är säkert skönt för dem.

Ha det bra!

Hälsningar
Höns mamma

Att ta hand om hönor

Det går väldigt fort för en höna som suttit i bur att anpassa sig till ett liv i "frihet". Här följer några tips på hur en flock hönor vill bo.

Hönshuset ska vara torrt, välventilerat men inte dragit. I hönshuset vill hönorna ha sittpinnar (där de kommer att sova om natten), sandbad, vatten och mat. Hönshuset måste hållas rent för att undvika smittor och att hönorna får löss. Det bör vara enkelt att rengöra under sittpinnarna. Ett sandbad är en större låda med låga kanter och ett rejält lager sand på botten. Sanden bör bytas ut med jämna mellanrum.

Hönorna ska också kunna vara ute i en utegård. Det är bra om en del av utegården har tak så att hönorna kan vara ute även när det är dåligt väder. Utegården bör vara stor eftersom hönorna snabbt sprätter bort all växtlighet på en liten yta. Det bästa är att låta hönorna gå fritt utanför utegården och bara stänga in dem när du åker bort. Ett rejält nät skyddar också hönorna från rovdjur. Läs mer genom att låna böcker på biblioteket. Ta hand om hönor.

Helena

Hönor i lagen

Hur kan det vara tillåtet ha hönor i burar när det i Djurskyddslagen står att (§2) djur skall behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom och att (§4) djur som föds upp eller hålls för produktion av livsmedel skall hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt?

Allvarligt talat, ingen människa vid sina sinnens fulla bruk kan påstå att hönor behandlas väl, skyddas mot onödigt lidande, hålls i en god djurmiljö, att burarna främjar deras hälsa och att de har någon möjlighet att bete sig naturligt.

Varje år slaktas över fem miljoner värphöns. sex miljoner värper de ägg som säljs i affärerna. Hönorna lever sina korta liv (1-2 år) i små burar där ytan är liten som ett drygt A4-papper (till och med mindre än hönsens vingspann). Circa 85 procent av dem lever i jätteanläggningar med minst 5000 hönor. Varje höna delar buren med två eller tre andra, det sluttande golvet är av nät. På grund av trängslen kan hönorna inte komma undan varandra utan får utstå attacker från de andra i buren. Någon möjlighet till naturligt beteende finns ej. Muskler och skelett förtvinar då de inte används. Kannibalism, sjukdomar som förfettad lever, bölder och ägglarbesvär är inte ovanliga. Slaktkycklingar eller broilers trängs ihop i tusental på stora golv utan dagsljus. Den snabba tillväxten och bristen på rörelsemöjlighet gör att benen har svårt att bära den tunga kroppen, brutna eller missformade ben och fötter är inte ovanliga. När det är dags för slakt stuvras de ner i plastbackar, en ovarsam hantering som lätt ger skador. Hälften av de kycklingar som föds är tuppar, och det finns ingen lönsamhet att föda upp dem. I Sverige slängs de i snabba kvarnar och mals ner för att blandas i bland annat djurfoder. Tidigare dränktes eller kvävdes tuppkycklingarna till döds.

Vad är skillnaden på de olika sorters äggbeteckningar som finns i affären? Som lantägg, sprättägg och ekoägg. Lantägg och liknande beteckningar på äggkartongerna innebär att det är ägg som kommer från hönor som sitter i bur, om det inte klart och tydligt framgår på förpackningen att äggen kommer från frigående höns. Ägg i lösvikt kommer också från hönor i bur, om det inte anges något annat. Sprättägg betyder att hönorna har möjlighet att sprätta, de är frigående men oftast inomhus. Ekoägg betyder att hönsen hålls enligt KRAV:s regler. Hönsen ska då ha tillgång till uterastgård och de ska äta ekologiskt foder, det vill säga foder där kemiska bekämpningsmedel och handelsgödsel inte kommer till användning.

Hur är det med burarna egentligen? Jag frågade en person som kunde. Om jag förstod henne rätt så ligger det till så här: 1997 ändrade riksdagen beslutet om burhönorsförbud. Tidigare stod det i djurskyddsförordningens § 9 att "Höns för äggproduktion får inte hållas i bur". Nu har den ändrats till (ungefär) "Höns för äggproduktion får inte hållas i andra burar än sådana som innehåller sittpinne, rede och sandbad...". Fr.o.m. den 1 januari 1999 trädde förbudet från 1988 i kraft med denna förändrade skrivning. Eftersom det inte fanns några godkända burar som motsvarade kraven enligt ovan fick jordbruksverket i uppdrag att utfärda dispenser för burhållning i traditionella burar. Det har man gjort och ungefär 4,2 miljoner hönsplatser i bur finns nu på dispens. Dispenstiderna är olika långa, men de sista går ut i slutet på 2002. Sverige har bestämmelser i djurskyddslagen som säger att ny teknik i djurhållning måste prövas från djurskydds- och djurhälsosynpunkt. Det innebär att de modifierade burarna inte kunde säljas rakt av utan de ingår nu i ett sådant nytt teknikprogram. Producenter som ingår har installerat burarna i sina anläggningar. Cirka 60 000 sådana hönsplatser finns i dag. Någon gång år 2000 är det risk för godkännande. Hon var pessimistisk vad gäller djurrättsrörelsens möjlighet att lyckas (utom till viss del - att fler satsar på frigående system än på modifierade burar – vilket ändå, för den enskilda hönan, torde vara en förbättring, om än inte något paradiset precis).

Peter

Juridik om stöld

Åtta djurrättsgrupper har öppet befriat "burhonor" i Sverige de senaste två åren. Den enda grupp som i skrivande stund (maj 2000) dragits inför rätta för detta är "Ett liv i frihet" - som i april 1999 befriade åtta hönor från burhönseriet vid Jonsereds Herrgård - och som dömdes för stöld av Göteborgs tingsrätt i maj 1999. Skälet till att det överhuvudtaget blev rättegång mot medlemmarna i "Ett liv i frihet" var sannolikt att flera av aktivisterna i gruppen stod åtalade för ett annat brott. Det troligaste är att du som hönsbefriare inte åtalas. Näväl, det kan kanske vara intressant för dig att känna till följande: I tingsrättens motivering till att "Ett liv i frihet" dömdes för stöld skrev rätten bland annat: "Att på detta sätt ta hönsen i besittning för att fortsättningsvis kunna disponera över dem innebär, oavsett om de behållit hönsen för egen räkning eller lämnat dem till annan, att de tagit djuren med tillägnelseuppsåt." Men det är inte givet att rätten gjorde en riktigt bedömning.

Stöld är enligt lagen att ta något från någon annan med avsikt att tillägna sig det stulna, samt att tillgreppet innebär skada för den bestulne. När det gäller hönsfritagningarna finns inget tillägnelseuppsåt skulle man kunna hävda. I en juridisk handbok står: "Karakteristiskt för stöldbrottet är. . . att det innebär å ena sidan ekonomisk vinning för gärningsmannen och å andra sidan ekonomisk skada för ägaren. Därav följer att man inte kan straffas för stöld, om man tar en sak för att omedelbart förstöra den, t.ex. rycker ifrån en person hans klocka och kastar den i sjön. I ett sådant fall uppstår visserligen skada för ägaren men ingen vinning för gärningsmannen. Handlingen bestraffas därför som egenmäktigt förfarande eller skadegörelse. Av samma skäl är det inte stöld, om man släpper ut en annans kanariefågel ur buren och låter den flyga sin väg." (Nordstedts juridiska handbok, s 760. 1994) När människor befriar "burhonor" och tar dem till ett hem där de får leva för sin egen skulle borde det alltså kanske betecknas som egenmäktigt förfarande, ett lindrigare brott.

I vilket fall: gör du civil olydnad ska du vara beredd på att straffas. Du kanske också ska försöka undvika att trassla in dig juridiskt resonemang, som det som ovan getts exempel på, för att istället fokusera argumentationen på det moraliskt berättigande i att rädda höns.

Pelle

Josephine Donovan

En kortfattad presentation av Josephine Donovans tankar om djuretik. Josephine Donovan är professor i engelska i Maine, USA, och lever tillsammans med två hundar.

Den nordamerikanska litteraturvetaren Josephine Donovan och många andra feminister kritiserar de traditionella uppfattningar om naturliga rättigheter respektive utilitarism som dominerar nutida djurrättsteorier. Dessa två teorier har gemensamt att de förkastar känslor eller sympati som legitim grund för en etisk teori om behandling av djur.

Djuretikerna Tom Regans och Peter Singers rädsla för att bli stämplade som sentimentala och deras förkastande av känslor är ingen tillfällighet. De uttrycker snarare den dominerande, nuvarande orienteringen mot rationalism inom djurrättsetiken idag. Det paradoxala är dock, menar Donovan, att rationalism är just den inriktning som grundade ett teoretiskt rättfärdigande av djurutnyttjande. Donovan tycker sig urskilja att kvinnliga djurrättsteoretiker i högre grad istället utvecklar sin känsla inför, och relation till djuren som grund för sina teorier.

Utifrån ett kulturellt feministiskt perspektiv så favoriserar den utilitaristiska ståndpunkten i mindre grad individualistisk rationalism än den rättighetsinriktade teorin. Den utilitaristiska djurrättsteoretikern anser inte att en större intellektuell förmåga är ett giltigt kriterium för om en varelse förtjänar hänsyn. En teori som istället fokuserar på en varelses förmåga att lida utgår ju just från känslor.

Det finns dock en del svagheter i den utilitaristiska ståndpunkten. Ett problem är att det inte finns något sätt att väga olika individers intressen mot varandra på ett standardiserat sätt vilket kan medföra att fördomar omedvetet kan påverka vårt beslut. En annan svårighet

är att kvantifiera lidande, vilket leder till att vi måste göra beräkningar av moraliska varelser. Detta sätt att förhålla sig påminner om det sätt på vilket till exempel djurförsök legitimeras. Därför är den utilitaristiska positionen låst i en rationalistisk beräknande modell som distanserar, i detta fallet försöksdjuren, från det beslutsfattande subjektet. Detta trots att dessa teorier erkänner känslor som grund för moralisk behandling.

En politisk omsorgsetik innebär att se de politiska och ekonomiska sammanhangen inom vilka människor måste fatta sina moraliska beslut, samtidigt som den är ett stöd i den enskilda situationen. Ett politiskt perspektiv innefattar att bedöma och undersöka maktrelationer. På individens nivå betyder det att uppmärksamma och fatta beslut om en persons behov. I ett politiskt perspektiv innebär ett erkännande av en annan persons behov mer än att respektera den andras rättigheter. Det är viktigt att inte bara grunda etiken i personlig medkännande respons utan också placera det individuella inom en politisk förståelse där orsaken till den lidandes behov uppmärksammas. Ingen etik eller epistemologi kan därför bortse från den politiska aspekten av varje situation och handling. Vad vi ser och hur vi uppfattar det är beroende av vår förståelse av maktrelationer och våra värderingar. Dessa lärs ut genom institutioner som oftast okritiskt återspeglar de dominerande krafternas intressen. Till exempel massmedia, skolan och kyrkan.

Donovan föreslår en etik grundad på ”ett emotionellt och spirituellt samtal med ickemänskliga livsformer”. Ett sådant samtal, menar Donovan, kan enbart uppstå när uppmärksam kärlek riktas mot den andra. Detta förhållningssätt innebär att rikta uppmärksamheten utåt till vad andra upplever. En omsorgsetik innefattar till skillnad från en kantiansk rationalism både det personliga och det politiska. Till grund för den politiska responsen finns den primära upplevelsen av medkännande.

”Rörelsen som försvarar djuren behöver inte längre förlita sig på enbart abstrakta utilitaristiska och rättighetsbaserade påståenden om jämlik

rättvisa för djur. Snarare borde den inse att en livskraftig etik för behandlingen av djur kan ha sin rot i medkännande, i en lidelsefull omsorg om deras välmåga”, skriver hon i artikeln ”Attention to Suffering: Sympathy as a Basis for the Ethical Treatment of Animals”.

Helena

Feministisk omsorgsetik

Vill du läsa mer av Josephine Donovan så finns det en artikel, ”Att uppmärksamma lidande”, i antologin ”Djur och människor” (red. Lisa Gålmark).

Du kan också läsa om feministisk djuretik i Helena Erikssons C-uppsats ”Vad vill den andra?” (beställ den på sidan 44 i detta häfte). I den diskuteras den feministiska etiken i allmänhet, och den feministiska djuretiken i synnerhet. Hon redogör för de olika ståndpunkterna i debatten och försvarar en form av djuretisk omsorgsetik, i polemik med bl.a. Peter Singer och Tom Regan. Hon anknyter till den judiske filosofen Martin Bubers ”Jag och Du”-etik, och hävdar att djur ska betraktas och behandlas som ett ”Du” och inte som ett ”Det”, vilket de gör i dagens artförtryckande samhälle. I uppsatsen görs också - i ett originellt grepp - en form av narrativ etik, i anslutning till den fritagning av hönor som beskrivs i detta häfte. Uppsatsen är en bland annat en introduktion till den nordamerikanska feministiska djuretik som förespråkas av Carol Adams och Josephine Donovan.

Pelle

Recept utan ägg

Majonnäs

2 dl sojagrädde
 1 dl vegetabilisk, smakfri olja
 1 tsk pressad citron
 1-2 tsk senap
 örtsalt efter smak
 lite äppelcidervinäger, kanske 1/2 tsk eller så.

Det är bra om alla ingredienserna har rumstemperatur.
 Håll alltihop i glasburk med lock. Skaka kraftigt.

Kan smaksättas med till exempel: vitlök, gräslök, rödlök, dill, tomat, oliver, basilika eller annat gott.

Pannkakor

1 kopp vetemjöl
 2 koppar sojamjolk
 2 tsk bakpulver
 1/2 tsk salt
 2 tsk olja
 eventuellt 1-2 tsk socker

Rörs samman och gräddas. Gott är att göra en pannkakstårta genom att varva pannkakorna med sparrisstuvning. De är även goda med sylt, lönnsirap och glass.

Om rädslan för er

Jag tigger med hjärtat
 i handen
 Handen runt hjärtat det här
 är jag och mer blir det inte
 Så jag kramar hjärtat det
 sipprar blod mellan fingrarna
 och jag ler jag också
 och blodet blir dörrar
 som av en händelse och ser
 glada ut och ni skrattar
 där det inte kan komma ord
 ur mig
 För sedan står jag där igen
 med hjärtat i handen
 fast jag vet att ni inte kan
 ta det ifrån mej och göra
 slut på det
 och nu

Det här är vi och mer blir det
 inte och jag kramar hjärtat
 för det är det enda hjärtat jag har

Vägg
 inte dörr

Vägg
 inte utanför
 i världen

medhjälpare?
Helena

*Natten mot den 28 oktober 1999 bryter den civilt olydiga djurrättsgruppen "Räddningstjänsten" sig in i en stor burhönsanläggning i Halland. Aktivisterna tar tjugofyra hönor ur de trånga metallburarna, och för dem till ett nytt hem.
Där lever hönorna idag goda liv.
I detta häfte berättar "Räddningstjänsten" varför och hur de befriade hönorna.*

Räddningstjänsten
Hammarkulletorget 34
424 37 Angered
031-330 92 32 (Räddningstjänsten Aktion 1)
0705-18 84 71 (Räddningstjänsten som helhet)
info@raddningstjansten.org
<http://www.raddningstjansten.org>
Pg: 405 71 96-0